

Condițiile de viață și sărăcia în România - o evaluare multidimensională¹ -

**dr. Maria MOLNAR
dr. Filofteia PANDURU
Viorica DUMA**

România a ieșit din regimul communist purtând tarele unui nivel de trai relativ scăzut și ale unei economii marcate de mari dezechilibre și lipsă de eficiență. Acestea au determinat și întreținut criza economică și inflația, care au marcat procesul de tranziție de la economia planificată centralizat la economia de piață și care au avut drept consecință scăderea în continuare a nivelului de trai. Manifestată, în principal, prin pierderi de venituri și căderea puterii de cumpărare, scăderea nivelului de trai a afectat cea mai mare parte a populației, practic toate categoriile demosocioeconomice ale acesteia. Astfel, numărul celor aflați în situația de a nu-și putea acoperi cheltuielile impuse de asigurarea unui trai normal

a crescut, starea de sărăcie s-a extins și sentimentul de sărăcie și de insatisfacție legat de condițiile de viață este prezent la nivelul majorității populației. Pe acest fond general, situația unor categorii de populație s-a înrăutățit și mai mult, aducându-le în imposibilitatea satisfacerii nevoilor elementare.

1. Îmbătrânire demografică, mai accentuată în mediul rural

În iulie 2001, populația României era 22,4 milioane de locuitori. Evoluția populației s-a caracterizat în ultimul deceniu printr-o scădere continuă de la un an la altul, astfel încât în anul 2001 numărul locuitorilor era cu 798,3 mii mai mic

¹ Metoda de evaluare multidimensională a sărăciei aplicată în acest studiu a fost dezvoltată de experții INSEE (Lollivier S., Verger D., *Trois approches de la pauvreté: de conditions de vie, subjective et monétaire*, INSEE, Économie et Statistique, no. 308-309-310, 1997) și a fost utilizată pentru evaluarea sărăciei în Franța, Spania, Portugalia, Slovacia, Polonia, Albania (Bratislava Seminar on International Comparisons of Poverty, 5-6 June 2000). Este o metodă relativă, conform căreia starea de sărăcie a unei gospodării – sub aspect monetar, al condițiilor de viață și subiectiv – este determinată în raport cu situația majorității populației. Dimensiunea monetară a sărăciei este determinată în raport cu un prag stabilit la nivelul de 50% sau 60% din media sau mediana veniturilor sau cheltuielilor de consum. Starea de sărăcie din punctul de vedere al condițiilor de viață și din punct de vedere subiectiv este evaluată în funcție de numărul de privații cumulate de fiecare gospodărie în domeniul condițiilor de locuit, al dotării cu bunuri de folosință îndelungată și al consumului, respectiv în funcție de numărul cumulat de aspecte cu privire la care gospodăriile apreciază în mod subiectiv că întâmpină dificultăți financiare. O gospodărie este considerată săracă din punctul de vedere al condițiilor de viață sau sub aspect subiectiv, dacă însumează un număr de privații sau de simptome de ordin subiectiv mai mare decât pragurile stabilite pentru fiecare dintre cele două dimensiuni ale sărăciei. Cele două praguri sunt stabilite în aşa fel încât ponderea gospodăriilor care depășesc fiecare prag să fie apropiată de rata sărăciei, evaluată sub aspect monetar. Metoda face posibilă analiza modului în care cele trei dimensiuni ale sărăciei se suprapun, identificarea categoriilor populației care compun "nucleul dur" al sărăciei.

decât în 1990. Scăderea din 1991 s-a datorat migrației externe. Începând cu 1992, la scăderea numărului populației a contribuit și sporul natural negativ, în condițiile unei diminuări însemnată a ratei natalității (de la 16,0‰ în 1989 și 13,6‰ în 1990 la 10,5‰ în 2000) și a creșterii ratei mortalității (de la 10,6‰ în 1990 la 11,4‰ în 2000).

Populația României înregistrează un nivel relativ scăzut al speranței de viață la naștere: 70,5 ani în 2000 (67,0 ani în cazul populației masculine și 74,2 ani în cazul celei feminine). Speranța de viață a crescut în perioada 1991-2000 cu 0,9 ani. În cazul bărbăților creșterea a fost de numai 0,4 ani, în condițiile în care în perioada 1993 -1997 a scăzut an de an, atingând 65,2 ani în 1997. Creșterea speranței de viață a femeilor în 2000 față de 1990 a fost de 1,5 ani.

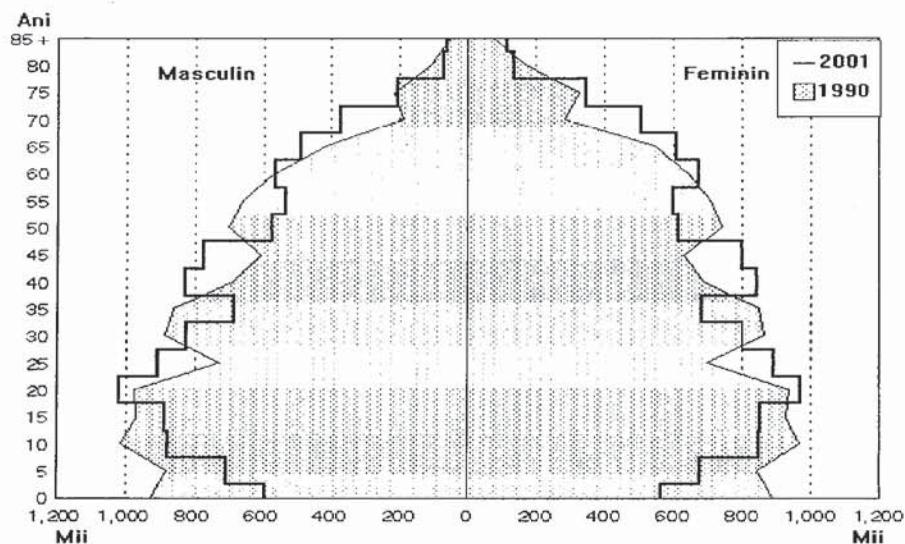
Și populația României este afectată de procesul de îmbătrânire demografică.

Vârsta medie a populației a crescut de la 35,1 ani în 1992 la 37,4 ani în 2001. Populația tânără (sub 15 ani) a scăzut puțin, ponderea acesteia în totalul populației reducându-se de la 23,6% în 1990 la 17,8% în 2001. În schimb, ponderea populației în vîrstă de 60 de ani și peste a crescut în aceeași perioadă de la 15,7% la 18,9%, iar a celei de 65 de ani și peste – de la 10,4% la 13,6%. Astfel, dacă în 1990 la 100 persoane sub 15 ani reveneau 66 persoane de 60 de ani și peste, în 2001 această rată a crescut la 106.

Îmbătrânirea demografică este mai accentuată în mediul rural. În anul 2001, ponderea populației de 60 de ani și peste a fost de 24,3% în mediul rural, comparativ cu 14,4% în mediul urban, iar a celei de 65 de ani și peste a fost de 18,0% și, respectiv, 10,0%. În mediul rural, la 100 persoane sub 15 ani reveneau 124 de persoane de 60 de ani și peste, iar în mediul urban - 88.

Figura nr. 1

Piramida vîrstelor, pe sexe, la începutul anilor 1990 și 2001

Structura populației este marcată de ponderea relativ înaltă a populației rurale. Ponderea populației care trăiește în mediul rural era de 54,3% în 1990. În anii care au urmat, această pondere a scă-

zut, datorită migrației spre urban a populației rurale și pe fondul sporului natural negativ. Este de remarcat însă faptul că, începând cu anul 1996, fluxul migratoriu dinspre urban spre rural îl depășește ca

volum pe cel care se produce în sens contrar, dinspre rural spre urban. Această inversare a sensului migratoriu este determinată de restrângerea posibilităților de ocupare în activități neagricole și de faptul că retrocedarea terenurilor agricole a oferit o șansă de supraviețuire populației afectate de pierderea locurilor de muncă.

2. Frecvența mare a persoanelor singure

În ceea ce privește distribuția după mărimea a gospodăriilor, datele Anchetei integrate în gospodării (2001) relevă existența unui număr mare de persoane singure (21,3% din totalul gospodăriilor), în special femei vârstnice, precum și preponderența gospodăriilor formate din două, din trei și din patru persoane (25,0%, 21,5% și, respectiv, 19,0%). Gospodăriile formate din cinci sau din sase și mai multe persoane reprezintă 7,3% și respectiv 5,9%.

Două treimi din totalul gospodăriilor sunt cele fără copii în întreținere (66,3%), 20,8% sunt cele cu un copil, 9,9% cele cu doi copii, 2,9% cele cu trei și mai mulți copii.

Un sfert din total sunt gospodării în care persoana de referință este femeie. O mare parte a acestora sunt însă cele formate din femei singure.

Familiile monoparentale, care în general sunt mai expuse riscului de sărăcie, înregistrează o frecvență relativ scăzută în România (1,1%). O altă categorie de gospodării, care prezintă caracteristici ce induc un risc înalt de sărăcie în condițiile României, dar care deține o pondere încă redusă (3,1%), este formată din cele care trăiesc în concubinaj.

3. Căderea producției și restrângerea ocupării forței de muncă

Restructurarea aparatului de producție, realizată în principal prin diminuarea

sau încetarea activității unităților confrunțate cu lipsa cererii și cu eficiență scăzută, precum și criza generată de diminuarea continuă a cererii solvabile interne, de lipsa resurselor necesare relansării investițiilor, de insuficiența cadrului instituțional-organizatoric necesar funcționării economiei de piață și de incapacitatea unităților de a se adapta condițiilor economiei de piață au determinat reducerea puternică a producției naționale în anii care au urmat căderii regimului comunist.

Produsul intern brut (PIB) a scăzut în perioada 1990-1992 la 75% din nivelul înregistrat în anul 1989. Creșterea realizată în anii 1993-1996 a însemnat ridicarea PIB la 88,2% din nivelul anului 1989. A urmat însă o nouă cădere, astfel încât în 1998 acesta era cu mai mult de 20% mai mic decât în 1989 (78,9%). Semnele unei noi relansări a creșterii economice s-au arătat abia în anul 2000 și, în special, în 2001, când PIB a crescut cu 1,8% și, respectiv, cu 5,3%. În anul 1999, PIB per capita a fost de 24,0 milioane lei, iar calculat la paritatea puterii de cumpărare - 5441 dolari¹.

Căderea producției a determinat și restrângerea severă a ocupării forței de muncă. Populația civilă ocupată a scăzut continuu de la 10839 mii de persoane în 1990 la 8420 mii de persoane în 1999, înregistrând o ușoară tendință de creștere în 2000 (la 8628 mii de persoane), urmată de o nouă scădere în 2001 (la 8563 mii de persoane).

Comprimarea ocupării, produsă massiv în sectorul industrial, a fost însoțită de deteriorarea structurii ocupării. Aceasta s-a caracterizat, în primul rând, prin scăderea dramatică a numărului salariaților, de la 8142 mii de persoane la sfârșitul anului 1990 la 4646 mii de persoane la sfârșitul anului 2000 și 4470 mii de persoane la sfârșitul anului 2001. Ponderea salariaților în populația civilă ocupată a scăzut de la 75,1% în 1990 la 52,2% în 2001.

¹ Estimare pe baza rezultatelor rundei 1999 a Programului de Comparare European - OCDE.

Tabelul nr. 1**Dinamica PIB**

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Rata anuală de creștere a PIB, %	-5,6	-12,9	-8,8	1,5	3,9	7,1	3,9	-6,9	-7,3	-1,2	1,8*	5,3*

* date provizorii.

Sursa: INS.

Tabelul nr. 2**Populația ocupată**

- mii persoane -

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Populația civilă ocupată	10839	10786	10458	10062	10012	9493	9379	9023	8813	8420	8629
Numărul salariaților	8142	7484	6627	6385	6201	6048	5894	5399	5182	4659	4646

Sursa: INS.

În al doilea rând, a avut loc o creștere importantă a numărului persoanelor ocupate în agricultură, de la 3055 mii de persoane în 1990 la 3523 mii de persoane în 2000. Practicată însă în exploatații mici, lipsite de dotarea tehnică necesară și de randament, agricultura este o activitate care, în prezent, presupune muncă fizică grea, în condiții dificile și care asigură venituri foarte scăzute. Retragerea în agricultură a constituit numai o modalitate de a face față marilor dificultăți întâmpinate de o parte a populației în această perioadă, agricultura reprezentând pentru o mare parte a populației rurale numai o activitate practicată pentru subsistență. Ponderea populației ocupate în agricultură a depășit 40%. Mai mult de jumătate este formată din persoane de peste 50 de ani (51,9% în 2000), aproape un sfert fiind persoane de 65 de ani și peste (23%)¹.

În al treilea rând, a scăzut și populația ocupată în sectorul serviciilor (de la 2970 mii de persoane în 1990 la 2701 mii de

persoane în 2000). În aceste condiții, creșterea ponderii populației ocupate în acest sector (de la 27,4% la 31,3%) indică numai o aparentă tendință de terțiarizare a ocupării forței de muncă, serviciile neputându-se, nici pe deosebire, dezvolta în măsura necesară absorbiției forței de muncă disponibilizate din sectorul secundar.

Restrângerea ocupării a avut ca urmare explozia șomajului. Numărul șomerilor a depășit un milion de persoane, iar rata șomajului înregistrat a fost mai mare de 10% la sfârșitul fiecăruia din anii 1993, 1994, 1998, 1999 și 2000; la sfârșitul anului 2001 numărul șomerilor a fost de 826,9 mii de persoane, iar rata șomajului a fost de 8,6%².

Îngrijorătoare sunt proporțiile șomajului de lungă durată. Conform Anchetei asupra forței de muncă în gospodării, în anul 2000, mai mult de jumătate din totalul șomerilor se află în această situație de peste un an și aproape un sfert de peste doi ani. Durata medie a șomajului a fost, în același an, de 18 luni.

¹ La nivelul economiei naționale, populația din cele două grupe de vîrstă reprezintă 18,9% și, respectiv, 9,9% din totalul populației ocupate.

² Rata șomajului, definit conform criteriilor BIM, a fost mai mică: 7,1% în anul 2000.

Tabelul nr. 3

Şomajul înregistrat (la sfârşitul anului)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Numărul şomerilor, mii persoane	337,4	929,0	1164,7	1223,9	998,4	657,6	881,4	1025,1	1130,3	1007,1	826,9
Rata şomajului, %	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,6	8,9	10,4	11,8	10,5	8,6

Sursa: ANOFM.

Forța de muncă Tânără este cel mai puternic afectată de șomaj. La grupa de vîrstă de 15-24 ani, rata șomajului a fost în 2000 de peste 2,5 ori mai mare decât rata medie, iar proporția celor din această grupă de vîrstă în totalul șomerilor a depășit o treime (32,5%). Totuși, incidența șomajului la această categorie de populație a scăzut față de perioada 1994-1996, când rata șomajului depășea 20%, iar ponderea în totalul populației aflate în șomaj se apropia de jumătate (48,4% în 1996).

Restrângerea ocupării a contribuit și la creșterea numărului de pensionari, amplificând efectele procesului de îmbătrânire a populației. Pensionarea timpurie

a fost una dintre "soluțiile de salvare" la care s-a apelat în cazul pierderii locurilor de muncă de către populația din grupele de vîrstă de peste 50 de ani. Numărul pensionarilor de asigurări sociale (fără agricultori) a crescut de la 2570 mii de persoane în 1990 la 4359 mii de persoane în 2000, iar al pensionarilor agricultori de la 1007 la 1751 mii de persoane. Numărul total al pensionarilor l-a depășit pe cel al salariaților, categoria cu cea mai importantă contribuție la formarea fondului de pensii. Aceasta a creat dezechilibre și tensiuni în sistemul de pensii, a căror atenuare s-a realizat cu prețul menținerii pensiilor la niveluri scăzute.

Tabelul nr. 4

Numărul mediu al pensionarilor

- mii persoane -

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Pensionari de asigurări sociale (fără agricultori)	2570	3018	3201	3253	3439	3600	3740	3875	4020	4181	4359
Pensionari agricultori	1007	1016	999	1139	1478	1587	1612	1649	1682	1713	1751
Pensionari / 100 salariați	44	53	61	66	76	84	90	99	106	124	132

Sursa: MMSS.

Rata de ocupare a populației în vîrstă de muncă a scăzut de la 82,0% în 1990 la 64,6% în 2000, iar raportul de dependență economică a crescut, astfel încât în anul 2000 la 1000 de persoane ocupate revineau 1599 de persoane inactive și șomeri (față de 1140 în anul 1990).

Conform rezultatelor Anchetei bugetelor de familie din anul 2001, structura populației de 16 ani și peste este dominată, în egală măsură, de salariați și pensionari, care reprezentau 30,2% și, res-

pectiv, 29,8%. Tânării reprezentau 12,9%, șomerii 8,4%, iar patronii și lucrătorii pe cont propriu în activități neagricole 3,0%. În mediul urban, ponderea salariaților se ridică numai la 42,4%, iar cea a pensionarilor la 26,3%. În mediul rural, ponderea țărăncilor (28,0%) este depășită de cea a pensionarilor, care formează mai mult de o treime din populația rurală (34,1%).

84,2% din populația de peste 15 ani dispune cel puțin de nivelul de instruire gimnazial, 40,1% cel puțin de nivelul lice-

al, iar 7,2% sunt absolvenți ai învățământului universitar. În mediul rural, nivelul de instruire este mai scăzut: numai 72,8% din totalul populației de 16 ani și peste a absolvit cel puțin gimnaziul, și 20,4% cel puțin liceul, iar învățământul superior numai 1,4%.

3. Veniturile și cheltuielile de consum ale populației

- Scăderea veniturilor reale**

Veniturile populației din România au evoluat în perioada de tranziție sub impactul inflației, al politiciei monetare antiinflaționiste, precum și al stării de criză și disfuncționalităților din economie, care au afectat practic toate categoriile de venituri. Existența unei economii subterane,

care după aprecierile specialiștilor s-a dezvoltat la proporții îngrijorătoare, are de asemenea o influență puternică asupra nivelului și mai ales asupra distribuției veniturilor.

Inflația a cunoscut în întreaga perioadă de tranziție cote înalte, cu rate anuale de două și trei cifre. În aceste condiții, puterea de cumpărare a veniturilor salariale și a pensiilor, cele mai importante venituri ale populației, ca și a altor venituri bănești (allocațiile familiale, prestațiile de somaj, ajutorul social etc) a cunoscut o erodare puternică. Câștigul salarial mediu real a ajuns în anul 1999 la 56% din nivelul anului 1990 (58,6% în 2000), iar pensia medie reală a pensionarilor de asigurări sociale de stat la 43,9% din nivelul realizat în anul 1990.

Tabelul nr. 5

Salariul real și pensia reală

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Indicii câștigului salarial real, 1990=100	100,0	81,7	71,3	59,4	59,4	66,5	72,7	56,3	58,2	56,0	58,6
Indicii pensiei reale a pensionarilor de asigurări sociale de stat, 1990=100	100,0	77,5	63,7	56,5	55,3	61,2	62,8	49,7	48,8	47,6	43,9
Rata anuală a inflației, %	-	170,2	210,4	256,1	136,7	32,3	38,8	154,8	59,1	45,8	45,7

Sursa: INS.

Veniturile disponibile ale gospodăriilor au scăzut, de asemenea, dramatic. În anul 2000, pe ansamblul gospodăriilor, veniturile disponibile reale ajunseseră la 69,4% din nivelul înregistrat în anul 1995¹. În anul 2001, urmare a unei creșteri cu 2,6%, nivelul veniturilor disponibile s-a ridicat la 71,1% din cel al anului 1995. În 2001, media pe gospodărie a veniturilor disponibile a fost de aproape 4 milioane lei lunar.

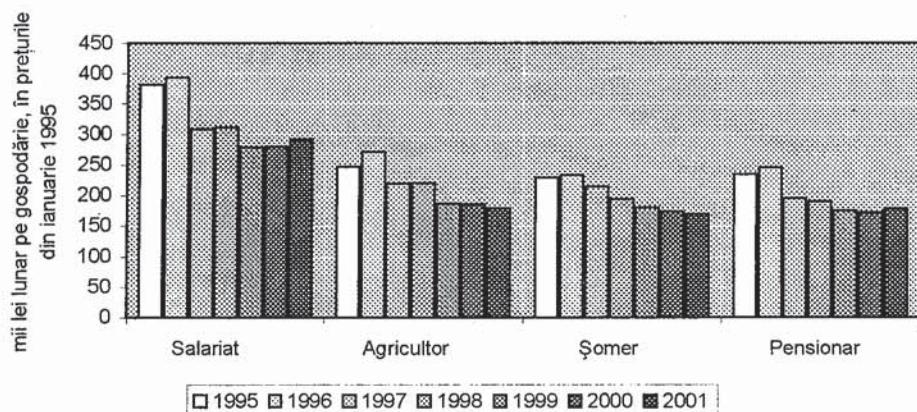
¹ Date fiabile referitoare la veniturile și cheltuielile gospodăriilor sunt disponibile numai începând cu 1995, pe baza rezultatelor Anchetei integrate în gospodării, efectuată anual în perioada 1995-2000. Din 2001, aceste date se obțin, în condiții comparabile, pe baza Anchetei bugetelor de familie.

Toate categoriile de gospodării s-au confruntat cu scăderea veniturilor reale. Aceasta a fost ceva mai accentuată în mediul urban (67,0% și, respectiv, 70,0% în 2000 și 2001 față de 1995), decât în mediul rural (73,0% și, respectiv, 72,8%).

Scăderea a afectat toate categoriile de venituri ale gospodăriilor, fiind însă mai accentuată în cazul veniturilor realizate de gospodării din activități salariale (69,7% în 2001 față de 1995) și din agricultură (65,9%), decât în cazul veniturilor din prestații sociale, în principal pensii (89,5%); aceasta și datorită scăderii numărului de salariați din gospodării și creșterii numărului de pensionari, precum și creșterii costurilor în producția agricolă a gospodăriilor.

Figura nr. 2

Veniturile disponibile ale gospodăriilor, după statutul ocupațional al persoanei de referință

O contribuție scăzută a salariilor la formarea veniturilor gospodăriilor

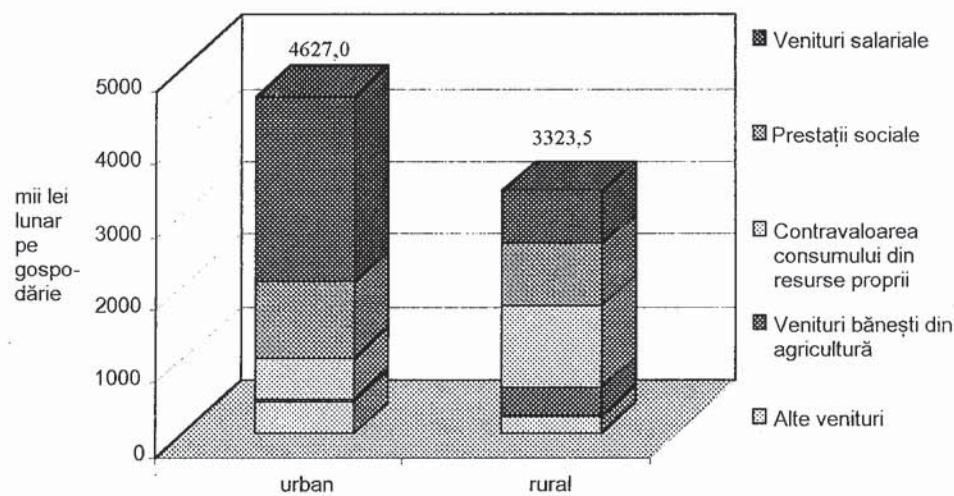
Structura veniturilor disponibile ale gospodăriilor este caracterizată prin ponderea relativ scăzută a veniturilor realizate din salarii (43,6% în 2001) și ponderea relativ mare a veniturilor reprezentate de contravaloarea consumului de

produse agroalimentare din resurse proprii.

Veniturile din prestații sociale reprezintă 24,0% din totalul veniturilor disponibile, 19,1% fiind contribuția pensiilor. În anul 1995, ponderea veniturilor din salarii a fost de 43,3%, iar a celor din prestații sociale - de 19,1%.

Figura nr. 3

Veniturile disponibile ale gospodăriilor în 2001

Există diferențe mari între veniturile per capita ale diferitelor categorii de gospodării. Cele mai scăzute sunt veniturile gospodăriilor de țărani, care reprezintă numai 61,6% în raport cu media veniturilor pe ansamblul gospodăriilor, și veniturile gospodăriilor de șomeri (64,8% în raport cu media). Veniturile gospodăriilor de salariați depășesc media cu 22,3%, iar ale gospodăriilor de pensionari sunt practic egale cu media (98,9%).

- Mai mult de jumătate din cheltuielile de consum ale gospodăriilor – absorbe de consumul alimentar

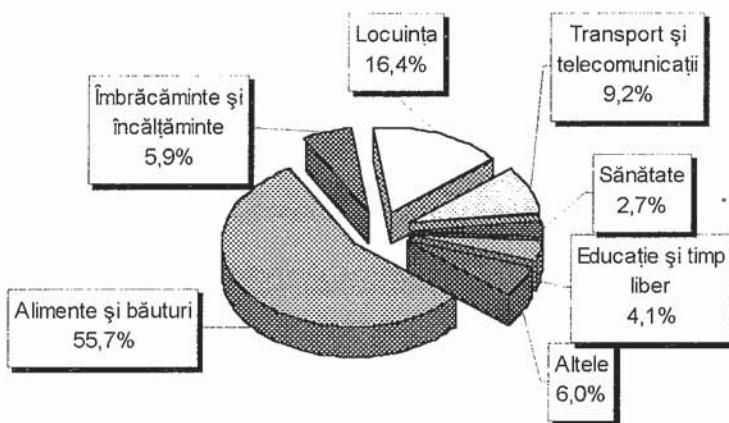
Conform rezultatelor Anchetei bugetelor de familie (ABF) pe anul 2001, cheltuielile de consum ale populației au reprezentat în medie 3758,6 mii lei lunar pe gospodărie. 55,8% din aceste cheltuieli au fost consacrate consumului alimentar, 23,5% cumpărării de produse nealimentare și 20,7% plății serviciilor. Ponderea consumului alimentar în cheltuielile de

consum ale gospodăriilor a fost de 49,5% în mediul urban și de 66,7% în mediul rural. Este interesant de observat și faptul că o mare parte consumul alimentar este asigurat din resurse proprii, în principal din producția gospodăriei (42%, în medie pe ansamblul gospodăriilor; 27,1% în mediul urban și 61,3% în mediul rural).

Locuinței i-au fost alocate 16,4% din cheltuielile de consum, iar importanța ei în bugetul de consum îngăduiează o evidentă tendință de creștere, în condiții în care scumpirea utilităților determină creșterea continuă a costului locuirii. Cheltuielile pentru transport și telecomunicații sunt, de asemenea, în creștere, datorită creșterilor mari înregistrate de tarifele serviciilor de transport și de prețul combustibilului. În 2001 ele reprezentau 9,2% din cheltuielile totale. Ponderea cheltuielilor pentru îmbrăcăminte și încălțăminte, aflată într-un accentuat recul, a fost de 5,9%.

Figura nr. 4

Structura cheltuielilor de consum ale gospodăriilor în anul 2001

- Un grad aparent redus de inegalitate

Rezultatele anchetelor în gospodării evidențiază un grad redus de inegalitate în ceea ce privește cheltuielile de consum. Indicele Gini calculat pentru anul

2001 este de 0,276, iar indicele Theil – 0,127. Cheltuielile medii din decila superioară a distribuției populației după nivelul cheltuielilor de consum pe adult echivalent sunt de șase ori mai mari decât cele din decila inferioară.

Tabelul nr. 6

Indicatori ai distribuției cheltuielilor de consum, în 2001

Media	Mediana	Prima decilă	Decila a nouă	Indicatori ai inegalității		
mii lei lunar*	mii lei lunar*	mii lei lunar*	mii lei lunar*	D9/D1	Indicele Gini	Indicele Theil
1380	1225	643	2266	3,5	0,276	0,127

* Pentru asigurarea comparabilității între gospodării, indicatorii cheltuielilor de consum sunt calculați pe adult echivalent, la prețurile din ianuarie.

Gradul relativ redus de inegalitate este datorat, în parte, efectelor inerțiale ale politicii egalitariste promovate de vechiul regim, precum și politicilor de venituri promovate în condițiile căderii nivelului general de trai. Este important de menționat totuși că, în paralel cu menținerea unui grad relativ scăzut de inegalitate pentru marea masă a populației, poate fi observată și o tendință evidentă de polarizare, percepță ca atare în conștiința publică. Polarizarea are loc prin această comasare a majorității populației la niveluri scăzute ale veniturilor, pe de o parte, și prin acumularea de bogăție în

mâinile unui număr restrâns de persoane pe de altă parte. Existența acestora din urmă este evidentă și prin afișarea unor elemente ale consumului de lux¹.

4. Dimensiunea monetară a sărăciei

Scăderea puterii de cumpărare a veniturilor și pierderile de venit suferite au determinat amplificarea sărăciei definite monetar, din perspectiva insuficientei veniturilor pentru asigurarea unui nivel al consumului adecvat standardului de viață dominant în societate.

Estimarea proporțiilor sărăciei definite din punct de vedere monetar a fost făcută la pragul de 70% din mediana distribuției populației după cheltuielile de consum pe adult echivalent.

Scala de echivalentă utilizată pentru ajustarea cheltuielilor în funcție de mărimea și componenta gospodăriilor a fost determinată pe baza relației: $AE = (A + 0,5)^{0,9}$, ai cărei parametri au fost estimati pe baza unui model Rothbarth.

Cheltuielile au fost reevaluate în prețurile lunii ianuarie 2001 cu ajutorul unor indici de prețuri calculați pe medii de rezidență (urban și rural), pe baza informațiilor privind prețurile colectate pentru calculul indicelui prețurilor de consum la nivel național, și a structurii cheltuielilor de consum ale gospodăriilor din cele două medii, din anul 2001.

În anul 2001, la pragul de 70% din mediana cheltuielilor de consum, rata sărăciei calculată ca pondere a gospodăriilor aflate sub prag a fost de 19,2%, cea calculată ca pondere a persoanelor din aceste gospodării a fost de 23,2%, iar cea estimată pentru copii: 27,8%. La pragul de 60%, ponderea gospodăriilor aflate sub prag a fost de 12,0%, cea a persoanelor aflate în această situație a fost de 15,2%, iar cea a copiilor care cresc în gospodării sărace de 18,9%.

Rata sărăciei sub aspect monetar arată o incidentă mai mare a acestei componente a sărăciei în mediul rural, în

rândul gospodăriilor a căror persoană de referință este țăran sau şomer, precum și în cazul gospodăriilor cu trei și al celor cu patru și mai mulți copii; de asemenea, în cazul gospodăriilor a căror per-

¹ Formarea unei categorii de persoane bogate este o realitate, care nu trebuie demonstrată, fiind vizibilă în viața de zi cu zi. Ea nu poate fi pusă însă în evidență la adevăratele ei dimensiuni, din cauza faptului că anchetele în gospodării sunt deficitare tocmai în observarea extremelor distribuției, cu atât mai mult în condițiile în care, potrivit opiniei generale, o mare parte a bogăției provine din activități în economia subterană.

soană de referință are un nivel scăzut de instruire.

Sexul și vârsta persoanei de referință nu constituie factori cu influență puternică asupra stării de sărăcie. Rata sărăciei este mai înaltă în cazul gospodăriilor cu persoana de referință de sex feminin, precum și în cazul celor care au ca persoană de referință o persoană vîrstnică, dar diferența față de situația gospodării-

lor în care capul gospodăriei este bărbat, respectiv al celor în care acesta este mai tânăr nu este mare.

Rata sărăciei este mai mare în rândul persoanelor din grupele de vîrstă de 0-14 ani (28,2%) și 16-24 de ani (30,2%), precum și în cazul persoanelor de 65 de ani și peste (24,2%), comparativ cu cele din grupele de vîrstă de 25-49 de ani (20,4%) și 50-64 de ani (18,2%).

Tabelul nr. 7

Incidența sărăciei sub aspect monetar pe categorii de gospodării, în anul 2001

	Numărul gospodăriilor sărăce	Ponderea gospodăriilor sărăce, %	Numărul persoanelor sărăce	Ponderea persoanelor sărăce, %
Total	1494675	19,2	5209256	23,2
Mediul de rezidență				
- urban	447010	10,4	1590496	13,0
- rural	1047665	30,3	3618760	35,4
Statutul ocupațional al persoanei de referință				
- salariat	193435	7,7	804199	9,8
- patron	1964	3,5	7760	4,4
- țăran	334553	47,2	1329575	52,9
- șomer	160427	33,5	639874	38,3
- pensionar	700468	19,0	1956420	22,5
Nivelul de instruire a persoanei de referință				
- primar (inclusiv fără școală)	597901	36,6	1878399	45,8
- gimnazial	403902	25,3	1483242	32,6
- profesional și de ucenici	359619	18,2	1394611	21,3
- liceal	103707	7,5	348019	8,9
- postliceal și de maistri	17547	3,5	64362	4,4
- universitar	12000	1,8	40623	2,2
Sexul persoanei de referință				
- bărbat	1073546	18,5	4160197	22,4
- femeie	421129	21,4	1049059	27,6
Gospodării:				
fără copii	900513	17,5	2166200	19,2
cu 1 copil	289538	17,9	1267630	20,8
cu doi copii	182341	23,7	908556	25,9
cu trei copii	71720	49,2	447286	52,0
cu patru și mai mulți copii	50563	61,3	419583	63,6

Este de remarcat și faptul că rata sărăciei este relativ înaltă și în cazul persoanelor ocupate (20,5%), datorită existenței unui segment important al populației ocupate în locuri de muncă slab re-

munerate sau care nu asigură venituri permanente (persoane ocupate în economia subterană, lucrători pe cont propriu în activități neagricole, țărani).

5. Evaluareă sărăciei sub aspectul condițiilor de viață

Populația din România se confruntă cu numeroase privațiuni care privesc condițiile de viață, mare parte dintre ele fiind rezultatul unei istorice rămâneri în urmă a standardului de viață, al regresului înregistrat în ultimii ani ai regimului comunist, al neglijării dezvoltării infrastructurii rurale, precum și al incapacității

recuperării acestor rămâneri în urmă în anii tranzitiei, datorită scăderii puterii financiare a gospodăriilor, a comunităților locale și a statului.

Privațiunile, care constituie coordonate ale definirii stării de sărăcie din perspectivă nemonetară, privesc condițiile de locuit și mediul în care se află locuința, dotarea gospodăriilor cu bunuri durabile, posibilitatea asigurării unor componente esențiale ale consumului.

Selectia variabilelor nemonetare care definesc privațiuni sub aspectul condițiilor de viață sau care se referă la evaluări subiective privind nivelul de trai, în vederea măsurării multidimensionale a sărăciei, a avut în vedere două restricții.

Prima restricție derivă din faptul că date fiabile privind variabilele monetare - veniturile și cheltuielile de consum - sunt disponibile numai din Ancheta bugetelor de familie (ABF). Aceasta oferă însă mai puține informații privind variabilele nemonetare. Mai bogată în astfel de informații este Ancheta privind condițiile de viață (ACOVI), ale cărei informații privind veniturilor nu sunt însă suficiente de precise pentru măsurarea sărăciei sub aspect monetar. În aceste condiții, variabilele de scor pentru evaluarea sărăciei sub aspectul condițiilor de viață și subiectiv au fost determinate pe baza datelor ABF. În analiza condițiilor de viață au fost utilizate și datele ACOVI.

A doua restricție este legată de faptul că o parte a privațiunilor marchează majoritatea gospodăriilor, constituind semne ale unui nivel general de trai scăzut în raport cu exigentele vieții moderne și cu așteptările oamenilor, ale unei sărăcii definite din perspectiva acestor exigente și așteptări. Evaluarea sărăciei relative, în raport cu condițiile de viață caracteristice majorității populației impune însă luarea în considerare numai a celor privațiuni care privesc condiții specifice celei mai mari părți a gospodăriilor. Astfel, pentru evaluarea sărăciei sub aspectul condițiilor de viață și subiectiv au fost selectate numai acele variabile care reprezintă privațiuni pentru mai puțin de jumătate din numărul total al gospodăriilor.

- Privațiuni legate de condițiile de locuit**

Grație unui program vast de construcții de locuințe, desfășurat în principal în mediul urban și în sistemul blocurilor, regimul comunist a asigurat locuințe practic pentru toți cetățenii României, iar locuințele aflate în proprietatea statului au fost vândute chiriașilor în condiții deosebit de avantajoase, în primii ani după 1989. Astfel, în prezent, 95% dintre gospodării dispun de locuințe în proprietate.

Scăderea puternică a construcțiilor de locuințe în anii '90 a condus însă la apariția crizei și în acest domeniu. În prezent cererea de locuințe este mult mai mare decât oferta, cu deosebire în cazul locuințelor sociale.

Fondul de locuințe de care dispune populația ridică și o serie de probleme de ordin calitativ. Acestea privesc în principiu

absența unor condiții de confort care țin de insuficienta dezvoltare a infrastructurii furnizoare de utilități (apă curentă, gaze naturale, energie termică), în special în mediul rural¹. În mediul urban,

¹ Frecvența mare în mediul rural a privațiunilor care țin de lipsa unor condiții de confort ar putea pune problema neincluderii variabilelor respective în evaluarea sărăciei din mediul rural, a diferențierii pe cele două medii a setului de variabile. Această diferențiere nu ar fi însă corectă, întrucât diferențele în ceea ce privește confortul locuinței nu țin de moduri de viață și de nevoi diferite, ci de absența infrastructurii și de capacitatea scăzută a gospodăriilor de a asigura condițiile respective în sistem propriu; dovedă faptul că în cazul gospodăriilor rurale, cele care dispun de resurse financiare, trăiesc în locuințe înzestrăte cu instalații de apă curentă și centrale termice proprii.

în schimb, problema principală care se pune în legătură cu locuința privește diminuarea capacitatii gospodăriilor de a acoperi costurile utilităților și, de aici, si-

tuațiile frecvente de întrerupere a furnizării acestora sau cererile de deconectare a locuințelor de la rețelele publice de utilitate.

Tabelul nr. 8

Ponderea gospodăriilor care înregistrează privațiuni legate de condițiile de locuit

- procente -

	Total	Urban	Rural
Locuințe fără încălzire centrală	58,9	28,7	96,5
Combustibil la bucătărie: lemn, cărbuni, petrol	21,1	2,9	44,0
Locuințe fără instalatie de apă curentă	39,8	8,3	79,1
Locuințe fără instalatie de apă caldă	46,9	14,4	87,4
Locuințe fără baie	45,1	12,5	85,9
Grup sanitar în afara locuinței	33,4	7,3	65,9
Locuințe supraaglomerate (mai mult de 2 persoane/cameră)	6,6	5,7	7,7
Locuințe construite înainte de 1940	15,7	10,5	15,3
Locuințe fără iluminat electric*	0,6	0,1	1,3
Locuințe construite din materiale slabe (chirpici etc.)*	22,6	7,2	42,3
Locuințe fără instalatie de canalizare*	42,9	10,2	84,5
Locuințe fără balcon, logie, terasă, verandă, grădină*	2,0	12,9	0,0
Bucătăria în afara locuinței*	14,8	3,6	28,9
Locuințe fără post telefonic propriu*	53,8	30,5	83,4
Probleme legate de locuință*:			
- criză de spațiu	41,0	42,8	37,7
- fără lumină suficientă	13,9	12,9	15,8
- lipsa unei încălziri adecvate	32,7	38,3	22,0
- ferestre, peretei sau podeale deteriorate	17,4	21,9	8,9
- igrasie	21,0	18,6	25,6
Locuințe afectate de factori negativi de mediu*:			
- umiditate	6,4	8,0	4,5
- frig	6,3	8,6	3,3
- zgomot	30,3	41,9	16,0
- poluarea aerului, mirosuri	11,0	16,2	4,5

Notă: Variabilele selectate pentru evaluarea stării de sărăcie a gospodăriilor din punctul de vedere al condițiilor de locuit sunt cele subliniate.

Sursa: ABF și ACOVI 2001; datele din ACOVI sunt marcate cu *.

Conform rezultatelor ABF, în anul 2001, ponderea gospodăriilor care trăiesc în locuințe fără încălzire centrală (încălzite cu sobe cu gaze, lemn, cărbuni sau petrol) depășește 50%, iar a celor fără instalatie de apă caldă, de canalizare și de baie în interiorul locuinței se apropie de 50%. Absența acestor elemente de confort este determinată în bună măsură de faptul că mai mult de o treime din gospodării nu dispun de instalatie de apă curentă, aprovisionându-se

cu apă din afara clădirii. Gospodăriile care ocupă locuințe situate în clădiri mai vechi de 60 ani, care pun o serie de probleme legate de calitatea condițiilor de locuit, reprezintă mai mult de o zecime din totalul gospodăriilor. În fine, gradul înalt de aglomerare a locuinței constituie o problemă de confort cu care se confruntă un număr mare de gospodării.

- **Privațiuni legate de lipsa unor bunuri durabile din dotarea gospodăriilor**
Gradul de dotare a gospodăriilor cu

bunuri durabile este scăzut, în principal datorită prețului lor înalt, aproape prohibitiiv în raport cu veniturile majorității gospodăriilor. Cele mai multe bunuri durabile

lipsesc din dotarea majorității gospodăriilor. Și în acest domeniu, situația gospodăriilor rurale este mult mai proastă decât cea a gospodăriilor urbane.

Tabelul nr. 9

Ponderea gospodăriilor care nu au în dotare bunuri durabile

- procente -

	Total	Urban	Rural
Aragaz	14,8	4,2	28,0
Frigider	21,0	8,7	36,4
Congelator și combină frigorifică	75,3	68,6	83,5
Mașină de spălat	46,8	29,0	69,0
Aspirator	59,8	38,0	87,0
Mașină de cusut	76,7	76,1	77,5
Televizor	9,8	4,0	17,2
Radio	50,7	53,8	46,9
Magnetofon/ radiocasetofon	71,1	64,4	79,4
CD player/ video/ combină muzicală	88,2	82,3	95,5
Telefon fix	53,5	30,1	82,7
Telefon mobil	88,7	83,6	95,1
Computer PC	94,7	91,7	98,4
Autoturism	77,9	70,7	87,0

Sursa: ABF 2001.

• *Privațiuni legate de consum*

Privațiunile cu care se confruntă gospodăriile în domeniul consumului derivă din nivelul scăzut al resurselor pe care acestea le pot aloca satisfacerii nevoilor de consum.

Majoritatea gospodăriilor se confruntă cu imposibilitatea asigurării unor componente importante ale consumului la standarde normale: cumpărarea oricărora produse alimentare, cumpărarea de haine noi, de bunuri durabile, satisfacerea unor de nevoi de ordin cultural și de timp liber.

Un număr important de gospodării se află însă în situația de a nu-și putea acoperi nevoi elementare de consum la nivel minim (un consum de 2700 de calorii zilnic pe adult echivalent; consumul a 100 de grame de carne per capita la două zile; cheltuielile pentru consum nealimentar reprezentând mai puțin de 20% din bugetul gospodăriei; cheltuieli pentru igiena personală și a locuinței mai mici de jumătatea medianei cheltuielilor efectuate în acest scop de ansamblul gospodăriilor).

Tabelul nr. 10

Ponderea gospodăriilor afectate de privațiuni în domeniul consumului

- procente -

	Total	Urban	Rural
Consum de carne mai mic de 1,5 kg lunar per capita	10,6	7,6	14,2
Consum alimentar mai mic de 2700 de calorii zilnic pe adult echivalent	40,1	50,4	27,2
Cheltuieli pentru consum nealimentar mai mici decât 20% din cheltuielile de consum ale gospodăriei	19,2	5,9	35,8
Cheltuieli pentru igiena personală și a locuinței mai mici decât 50% din mediana acestor cheltuieli	27,3	17,2	40,0

Sursa: ABF 2001.

- **Cine sunt săracii?**

Evaluarea stării relative de sărăcie sub aspectul condițiilor de viață (CDV) se bazează pe utilizarea a 10 variabile, care reflectă privațiuni legate de condiții caracteristice majorității gospodăriilor. Pragul

a fost stabilit la scorul de trei privațiuni, ceea ce înseamnă că sunt considerate sărace, din perspectiva condițiilor de viață acele gospodării care însumează patru și mai multe privațiuni.

Tabelul nr. 11

Distribuția gospodăriilor după numărul (scorul) privațiunilor cumulate privind condițiile de viață

- procente -

Scorul	Pondere în numărul total de gospodării	Frecvența cumulată
0	15,78	100,00
1	29,16	84,22
2	21,52	55,06
3	13,47	33,54
4	8,21	20,07
5	5,50	11,86
6	3,34	6,36
7	1,83	3,02
8	0,85	1,19
9	0,30	0,34
10	0,04	0,04

Rata sărăciei din perspectiva condițiilor de viață este de 20,1% pentru gospodării și 22,1% pentru persoane. Ponderea copiilor din gospodăriile care cumulează mai mult de trei privațiuni în numărul total al copiilor este de 29,2%.

Incidența acestei dimensiuni a sărăciei este în mod evident mai mare în mediul rural, unde rata este de peste șase ori mai mare decât în urban. Rata depășește 50% în cazul gospodăriilor de țărani și în cel al gospodăriilor cu trei și mai mulți copii, fiind înaltă și în cazul gospodăriilor a căror persoană de referință are un nivel scăzut de instruire.

Este evident că rezidența în mediul rural este unul dintre factorii determinanți ai condițiilor de viață nefavorabile, datorită precarității infrastructurii și unui cumul de caracteristici ale populației rurale, cărora li se asociază niveluri scăzute ale veniturilor (nivel scăzut de instruire, ocupare în agricultură, pondere mai mare a populației vârstnice, în special a vârstni-

cilor singuri beneficiari de pensii la nivel extrem de scăzut, pondere mai mare a gospodăriilor numeroase, cu mulți copii etc.).

Veniturile constituie, astfel, unul dintre factorii determinanți ai apariției și cumulului de privațiuni în domeniul condițiilor de locuit, al dotării gospodăriilor cu bunurile necesare unui trai civilizat și îndeosebi în ceea ce privește nivelul și structura consumului. Impactul veniturilor asupra condițiilor de viață este evidențiat de faptul că, în primele decile ale distribuției populației după nivelul cheltuielilor de consum, ponderea gospodăriilor la care se înregistrează privațiuni este mai înaltă comparativ cu ultimele decile; de asemenea, de faptul că rata sărăciei sub aspectul condițiilor de viață descrește de la o decilă la alta: de la 78,4% în decila inferioară la 1,7% în decila superioară (la gospodării), respectiv de la 80,6% la 1,5% (la persoane). Mai mult de o treime (36,5%) dintre persoanele care trăiesc în gospo-

dării sărace CDV se află în prima decilă a distribuției după cheltuielile de consum,

trei sferturi dintre persoanele sărace CDV situându-se în primele trei decile.

Tabelul nr. 12

**Incidența sărăciei sub aspectul condițiilor de viață
pe categorii de gospodării, în anul 2001**

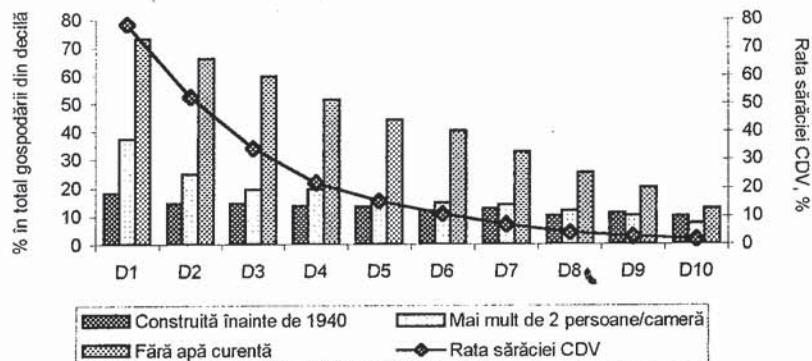
	Numărul gospodăriilor sărace	Ponderea gospodăriilor sărace, %	Numărul persoanelor sărace	Ponderea persoanelor sărace, %
Total	1558948	20,1	4954703	22,1
Mediul de rezidență				
- urban	254622	5,9	919018	7,5
- rural	1304326	37,8	4035685	39,5
Statutul ocupațional al persoanei de referință				
- salariat	141909	5,7	606164	7,4
- patron	2315	4,1	8733	5,0
- tăran	391284	55,2	1470491	58,5
- șomer	110455	23,0	478082	28,6
- pensionar	810584	22,0	1941272	22,3
Nivelul de instruire a persoanei de referință				
- primar (inclusiv fără școală)	746756	45,7	2037282	49,6
- gimnazial	435135	27,3	1476309	32,5
- profesional și de ucenici	285215	14,4	1125700	17,2
- liceal	65471	4,7	220750	5,6
- postliceal și de maîstri	12072	2,4	43632	3,0
- universitar	14299	2,2	51030	2,8
Sexul persoanei de referință				
- bărbat	1058516	18,3	3896046	20,9
- femeie	500432	25,5	1058657	27,9
Gospodării:				
fără copii	984342	19,1	1967683	17,4
cu 1 copil	243143	15,0	1050623	17,2
cu doi copii	189907	24,7	937752	26,7
cu trei copii	78551	53,9	480974	55,9
cu patru și mai mulți copii	63005	76,3	517671	78,4

Coeficientul de corelație dintre starea de sărăcie sub aspect monetar și cea evaluată din perspectiva condițiilor de viață este de 0,493, iar cel care măsoară

intensitatea legăturii dintre nivelul cheltuielilor de consum și scorul înregistrat de gospodării la condițiile de viață este egal cu - 0,465.

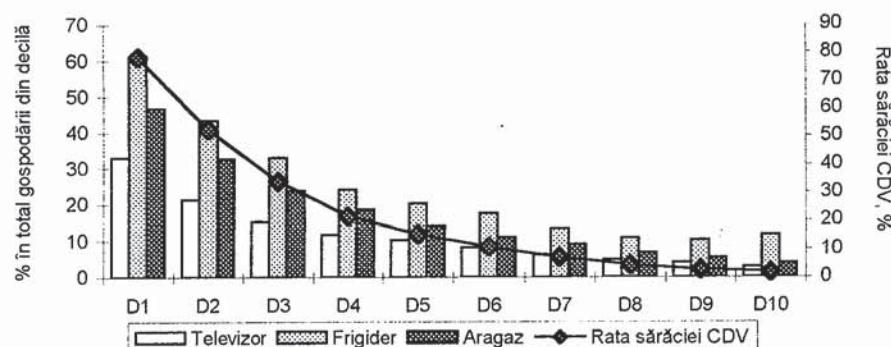
Figura nr. 5

Ponderea gospodăriilor care se confruntă cu privațiuni legate de locuință, pe decile, în 2001

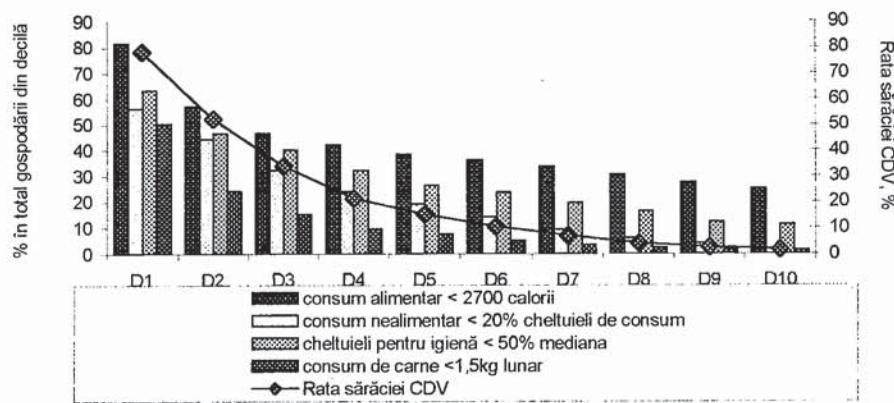
Figura nr. 6

Ponderea gospodăriilor lipsite de bunuri durabile, pe decile, în 2001

Figura nr. 7

Ponderea gospodăriilor care se confruntă cu privațiuni în consum, pe decile, în 2001

6. Evaluarea subiectivă a sărăciei

Percepția populației privind posibilitatea satisfacerii nevoilor este puternic influențată, pe de o parte, de scăderea aproape continuă și puternică, pe termen lung, a nivelului general de trai, de renunțările care au marcat evoluția structurii consumului în aceste condiții și, pe de altă parte, de așteptările legate de o viață mai bună; așteptări generate de schimbarea regimului politic, de trecerea la economia de piață, de deschiderea spre societățile prospere și informația privind condițiile de viață asigurate în cadrul acestora.

Faptul că mai mult de două treimi din gospodării apreciază că nu pot face față cheltuielilor curente cu veniturile de care dispun semnalează că nivelul general de trai este scăzut în raport cu ceea ce majoritatea populației apreciază ca fiind normal. În mod firesc, în condițiile căderii parametrilor nivelului de trai, starea de sărăcie este resimțită de cea mai mare

parte a populației mai degrabă în raport cu standardul de viață pierdut sau cu cel așteptat decât cu cel realizat de marea masă.

Nivelul general de trai scăzut este evidențiat și de ponderea mare a gospodăriilor care consideră că nu își pot permite efectuarea de cheltuieli pentru satisfacerea, la standarde normale în condițiile unei societăți moderne, a unor nevoi legate de vestimentație și dotarea locuinței, precum și de petrecerea timpului liber. Aproape jumătate dintre gospodării s-au aflat în mod repetat în imposibilitatea de a cumpăra produse alimentare suficiente pentru asigurarea hranei și mai mult de un sfert nu și-au putut plăti la timp cheltuielile de întreținere a locuinței (factura la energia termică, gazele naturale, apă, salubritate etc.). Ponderea gospodăriilor care fost nevoie să apeleze la împrumuturi sau la ajutoare financiare de la rude, prieteni sau alte persoane pentru a face față cheltuielilor curente este, de asemenea, mare.

Tabelul nr. 13

Ponderea gospodăriilor care apreciază că au dificultăți financiare

- procente -

	Total	Urban	Rural
Gospodării care nu pot face față cheltuielilor curente cu venitul total net lunar	68,1	65,6	71,2
Gospodării care nu și pot permite efectuarea de cheltuieli pentru:			
- cumpărarea de haine noi	87,1	84,4	90,5
- cumpărarea de produse electrocasnice	95,8	94,9	96,9
- înlocuirea mobilei uzate și /sau demodate	96,0	95,6	96,5
- vizionarea unor spectacole de teatru sau cinema	94,7	91,7	98,4
- cumpărarea de cărți, ziar, reviste	84,4	77,8	92,5
- o săptămână de concediu în afara casei	92,5	89,7	96,0
- luarea mesei într-un local public cel puțin o dată pe lună*	96,1	94,6	98,0
- invitarea unor persoane la masă cel puțin o dată pe lună*	88,5	87,4	89,9
- produse alimentare suficiente pentru asigurarea hranei	46,2	41,9	51,6
Gospodării aflate în imposibilitatea de a plăti la timp:			
- cheltuielile de întreținere a locuinței	26,6	35,4	15,7
- factura pentru energie electrică	16,1	12,2	21,0
- factura pentru telefon	4,0	5,8	1,8
- abonamentul radio-tv	7,1	7,1	7,1
Gospodării care au apelat la împrumuturi sau la ajutoare financiare pentru a face față cheltuielilor curente	45,8	47,2	37,2

Notă: Variabilele selectate pentru evaluarea stării de sărăcie a gospodăriilor din punctul de vedere subiectiv sunt cele subliniate.

Sursa: ABF și ACOVI 2001; datele din ACOVI sunt marcate cu *.

Numărul variabilelor care pot fi utilizate pentru definirea stării de sărăcie sub aspect subiectiv este de 5, iar pragul a fost stabilit la 2, adică sunt considerate

sărace din perspectiva aprecierilor subiective privind posibilitățile și condițiile de acoperire a nevoilor acele gospodării care au scorul egal cu 3 sau mai mare.

Tabelul nr. 14

Distribuția gospodăriilor după numărul (scorul) aprecierilor subiective cumulate privind sărăcia

- procente -

Scorul	Pondere în numărul total de gospodării	Frecvență cumulată
0	32,68	100,00
1	21,92	67,32
2	28,16	45,40
3	12,92	17,24
4	3,49	4,32
5	0,83	0,83

Rezultatele evaluării evidențiază faptul că 17,2% din totalul gospodăriilor cumulează mai mult de două aprecieri referitoare la dificultăți cu care se confruntă în acoperirea nevoilor, persoanele din aceste gospodării reprezentând 18,5% din totalul populației, iar copiii din aceste gospodării 22,4% din totalul copiilor. Incidența cea mai mare a sărăciei măsurate

din punct de vedere subiectiv este caracteristică gospodăriilor de someri, precum și celor care au în întreținere trei și mai mulți copii. Rata acestei dimensiuni a sărăciei este mai înaltă și în cazul gospodăriilor monoparentale (26,8% la persoane), spre deosebire de celelalte două dimensiuni unde nu depășește media.

Tabelul nr. 15

Incidența sărăciei evaluată subiectiv pe categorii de gospodării, în anul 2001

	Numărul gospodăriilor sărace	Ponderea gospodăriilor sărace, %	Numărul persoanelor sărace	Ponderea persoanelor sărace, %
Total	1339179	17,2	4146447	18,5
Mediu de rezidență				
- urban	842201	19,5	2529667	20,7
- rural	496978	14,4	1616780	15,8
Statutul ocupațional al persoanei de referință				
- salariat	387788	15,5	1354733	16,6
- patron	1886	3,4	7252	4,1
- țăran	136357	19,2	511074	20,3
- somer	175631	36,6	627458	37,6
- pensionar	565217	15,3	1370027	15,7
Nivelul de instruire a persoanei de referință				
- primar (inclusiv fără școală)	281927	17,3	822392	20,0
- gimnazial	288185	18,1	858553	18,9
- profesional și de ucenici	403529	20,4	1391918	21,3
- liceal	247901	17,8	717669	18,3

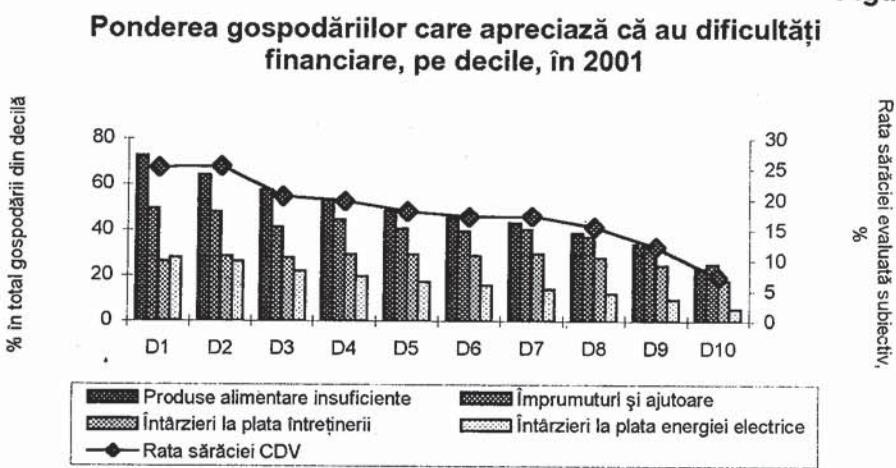
	Numărul gospodăriilor sărace	Ponderea gospodăriilor sărace, %	Numărul persoanelor sărace	Ponderea persoanelor sărace, %
- postliceal și de maistri	66269	13,1	204309	13,9
- universitar	51368	7,7	151606	8,3
Sexul persoanei de referință				
- bărbat	948866	16,4	3326108	17,9
- femeie	390313	19,9	820339	21,6
Gospodării:				
fără copii	800512	15,5	1745160	15,5
cu 1 copil	315494	19,5	1198217	19,7
cu doi copii	150263	19,5	691942	19,7
cu trei copii	44796	30,7	262686	30,5
cu patru și mai mulți copii	28114	34,1	248442	37,6

Incidența cumului de evaluări su-iective privind dificultăți de ordin finan-ciar cu care se confruntă gospodăriile este mai mare în mediul urban, în special datorită faptului că una dintre variabilele de scor, cea referitoare la întârzieri la plata întreținerii locuinței, este caracte-ristică pentru gospodăriile din mediul ur-ban. Gospodăriile din mediul rural nu be-neficiază de utilitățile respective și nu se confruntă, prin urmare, nici cu dificultăți legate de plata facturilor aferente, care devin din ce în ce mai stresante pentru populația care locuiește în blocuri racordate la rețeaua publică de termoficare.

Nivelul scăzut al resurselor finan-ciare ale gospodăriilor este un factor care ex-plică într-o anumită măsură evaluarile

privind dificultățile legate de asigurarea necesarului de produse alimentare, de plata abonamentului la radio și televiziune și pe cele referitoare la necesitatea apelului la împrumuturi sau ajutoare fi-nanțiere pentru acoperirea cheltuielilor curente, precum și cumulul de trei și mai multe dificultăți. Analiza pe decile a pond-erii gospodăriilor care au declarat că s-au aflat în imposibilitatea plății la timp a facturilor la întreținere și energie electri-că evidențiază însă faptul că astfel de probleme afectează și o parte a gospo-dăriilor care nu se află în zona veniturilor mici. Această situație este determinată de nivelul disproportional de înalt al uno-rua dintre aceste cheltuieli în raport cu veniturile majorității populației.

Figura nr. 8

Este important de subliniat totuși că rezultatele de mai sus evidențiază o situație care reflectă dificultăți dintre cele mai grave, segmentul de sărăcie severă. Esența dimensiunii subiective a sărăciei este mai bine reflectată de proporția gospodăriilor care apreciază că nu își pot acoperi cheltuielile curente pe baza venitului disponibil, chiar dacă această apreciere derivă și din exigențe mai mari decât cele care pot fi satisfăcute de majoritatea populației. Ponderea gospodăriilor aflate în această situație este considerabil mai mare în cazul persoanelor singure și al gospodăriilor formate din șase și mai multe persoane (74,9% și respectiv 78,6%, comparativ cu media de 68,1%), al gospodăriilor de țărani (83,8%) și de

șomeri (88,6%), al gospodăriilor care au în întreținere trei sau patru și mai mulți copii (86,6% și respectiv 93,4%).

7. Cumulul celor trei dimensiuni ale sărăciei

Aproape 40% din gospodării prezintă cel puțin unul dintre cele trei simptome ale sărăciei: monetar, condiții de viață și subiectiv. Mai mult de jumătate dintre acestea (23,8% din totalul gospodăriilor) prezintă un singur simptom (cel mai frecvent fiind cel subiectiv – 11,1%), iar o treime – două simptome (cel mai frecvent cumulându-se dimensiunea monetară cu cea reprezentată de cumulul de privațiuni legate de condițiile de viață).

Tabelul nr. 16

Distribuția gospodăriilor după numărul simptomelor de sărăcie cumulate

	În % față de total gospodării
Nici un simptom	61,2
Un singur simptom	23,8
din care:	
- monetar	5,6
- condiții de viață	7,1
- subiectiv	11,1
Două simptome și numai două	12,2
din care:	
- monetar și condiții de viață	8,9
- monetar și subiectiv	2,0
- condiții de viață și subiectiv	1,3
Trei simptome	2,8

Numai 2,8% din totalul gospodăriilor (4,1% din populația țării) cumulează toate cele trei simptome ale sărăciei, formând un nucleu dur al sărăciei severe. Acesta este format, în principal, din gospodării a căror persoană de referință este țăran, șomer sau pensionar, din gospodării a căror persoană de referință are un nivel scăzut de instruire, precum și din gospodării formate dintr-un număr mare de persoane, în special cele care au un număr mare de copii. Ponderea gospodăriilor care cumulează cele trei

dimensiuni ale sărăciei a fost de 12,5% în cazul gospodăriilor formate din șase și mai multe persoane, 13,1% în cazul gospodăriilor cu trei copii și 23,7% în cazul celor cu patru și mai mulți copii.

Incidența scăzută a cumulului celor trei simptome ale sărăciei se datorează atât legăturii slabe dintre nivelul veniturilor/cheltuielilor de consum și condițiile de viață, în special condițiile de locuit, cât mai ales foarte slabei legături a evaluărilor subiective privind dificultățile financiare cu nivelul veniturilor și condițiile de

viață. Desigur, acestea pot generate și de modul concret în care au fost definite și evaluate cele trei dimensiuni ale sărăciei, de unele distorsiuni care apar în măsurarea veniturilor sau a cheltuielilor de consum, de alegerea setului de variabile

utilizate pentru evidențierea dimensiunilor nemonetare (în special, de faptul că o parte a celor care definesc privațiuni legate de condițiile de viață sunt specifice mediului rural, iar o parte a celor subiective sunt caracteristice mediului urban).

Tabelul nr. 17

Corelația dintre dimensiunile sărăciei

	Coefficienții de corelație Pearson
Corelația dintre simptomele sărăciei	
- monetar și condiții de viață	0,49
- monetar și subiectiv	0,10
- condiții de viață și subiectiv	0,04
Corelația dintre indicatori	
- cheltuielile de consum pe adult echivalent și scorul privațiunilor referitoare la condițiile de viață	-0,47
- cheltuielile de consum pe adult echivalent și scorul evaluărilor subiective privind dificultățile financiare	-0,24
- scorul privațiunilor referitoare la condițiile de viață și scorul evaluărilor subiective privind dificultățile financiare	0,15

Faptul că cele trei dimensiuni ale sărăciei se suprapun într-un număr relativ restrâns de cazuri pune însă în evidență importanța deosebită a analizei multidimensionale a sărăciei, a completării evaluărilor bazate pe indicatori monetari cu analiza unui spectru mai larg de indicatori nemonetari, menit să evidențieze diverse aspecte ale nivelului de trai.

*

* *

Analiza multidimensională a sărăciei evidențiază prezența semnificativă a acestieia, sub o formă sau alta, în rândul tuturor categoriilor socioeconomice ale populației. Pe acest fond, cele mai vulnerabile se dovedesc însă gospodăriile care nu dispun de venituri permanente sau ale căror venituri sunt foarte scăzute (gospodăriile de şomeri, de țărani, de lucrători pe cont propriu în activități ne-agricole, precum și cele de pensionari agricultori sau pensionari de urmaș), gospodăriile caracterizate prin nivel scă-

zut de instruire a persoanei de referință, precum și gospodăriile numeroase, în speciale cele care au în întreținere un număr mai mare de copii. Incidenta sărăciei este mai mare în mediul rural, unde nivelul scăzut al veniturilor și absența unor condiții normale de confort și de dotare afectează o mare parte a gospodăriilor, dar presiunea legată de dificultățile financiare ale asigurării unor componente de bază ale consumului grevează existența unei părți importante a gospodăriilor din mediul urban.

Analiza modului în care se cumulează cele trei simptome ale sărăciei, precum și a ansamblului indicatorilor monetari și a celor nemonetari care definesc standardul de viață al populației evidențiază, totodată, faptul că segmentul de populație caracterizat ca sărac potrivit ipotezelor și criteriilor adoptate în contextul acestei evaluări multidimensionale reprezintă partea cea mai săracă a societății, cea care se confruntă cu cele mai mari

privări și dificultăți. Este segmentul de populație săracă în raport cu standardul general de viață. Într-o acceptiune mai generoasă privind gradul necesar de satisfacere a nevoilor, ponderea populației care este privată de resursele și condițiile minime ale unui trai civilizat, caracteristic societății moderne, este mult mai mare.

Este evident, prin urmare, că o politică eficientă de combatere a sărăciei trebuie să se fundamenteze pe dezvoltare

economică. Numai creșterea producției naționale, în condiții de eficiență și de ocupare bine remunerată a forței de muncă, poate asigura resursele reducerii proporțiilor sărăciei. Aceasta înseamnă, deopotrivă, venituri suficiente din muncă pentru autosușinere în cazul majorității populației, posibilitatea alocării unor resurse financiare mai mari pentru protecția socială și o creștere a capacitatei comunităților locale de dezvoltare a infrastructurii serviciilor publice.

Bibliografie

- Fall, M.; Horecký, M.; Rohácová, E., *La pauvreté en Slovaquie et en France: quelques éléments de comparaison*, INSEE, Économie et Statistique, no. 308-309-310, 1997.
- Fall, M.; Verger, D.; Szukielojc-Bienkunska, A., *Comparaison des conditions de vie en France et en Pologne*, L'Office Central de Statistique, Varsovie, 2000.
- Lollivier, S.; Verger, D., *Trois approches de la pauvreté: de conditions de vie, subjective et monétaire*, INSEE, Économie et Statistique, no. 308-309-310, 1997.
- Molnar, M., *Sărăcia și protecția socială*, Editura Fundației "România de Mâine", București, 1999.
- Panduru, F.; Molnar, M., *Familia și copilul în România*, UNICEF-INS-ANPCA, București, 2001.
- Panduru, F.; Molnar, M.; Gheorghe, D., *Poverty in Romania*, Bratislava Seminar on International Comparisons of Poverty, 5-6 June 2000.
- Poenaru, M., *Politica socială și indicatori sociali*, Editura ALL, București, 1998.
- Szukielojc-Bienkunska, A.; Fall, M.; Verger, D.; Adamczyk, E., *Multidimensional analysis of poverty in Poland*, Bratislava Seminar on International Comparisons of Poverty, 5-6 June 2000.
- Teșliuc, C.M.; Pop, L.; Teșliuc, E.D., *Sărăcia și sistemul de protecție socială*, Editura POLIROM, 2001.
- Verger, D., *Available resources and consumption of low-income families: multiple approaches to poverty*, Bratislava Seminar on International Comparisons of Poverty, 5-6 June 2000.
- Banca Mondială - INS, *De la sărăcie la dezvoltare rurală*, București, 1999.
- INS, *Aspecte ale calității vieții*, 1996-2000.
- INS, *Coordinate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației*, 2001.
- INS, *Tendințe sociale*, 2001, 2002.
- National Human Development Report - Romania*, 1997, 1998, 1999.
- PNUD-INS-IEN, *Coordinate ale sărăciei în România. Dimensiuni și factori*, București, 1998.

Anexa nr. 1

Rata sărăciei (persoane) în raport cu fiecare dintre cele trei simptome, 2001

- procente -

	Simptom		
	monetar	conditii de viată	subiectiv
Total populație	23.2	22.1	18.5
<i>A. Grupe după diferite caracteristici ale gospodăriei:</i>			
• <i>Statutul ocupațional al capului gospodăriei</i>			
Salariat	9.8	7.4	16.6
Patron	4.4	5.0	4.1
Lucrător pe cont propriu	37.1	34.2	21.0
Tăran	52.9	58.5	20.3
Somer	38.3	28.6	37.6
Pensionar	22.5	22.3	15.7
Alt statut	50.5	51.5	31.4
• <i>Mărimea gospodăriei</i>			
1 persoană	16.0	26.7	17.4
2 persoane	15.8	16.7	14.0
3 persoane	14.4	10.9	16.3
4 persoane	19.1	15.5	19.1
5 persoane	30.8	25.7	19.8
6 persoane și mai multe	51.8	53.7	25.9
• <i>Tipul gospodăriei</i>			
Persoană singură			
sub 30 ani	8.5	11.0	16.9
30-64 ani	11.2	18.6	18.9
65 ani și peste	19.8	33.4	16.6
Doi adulți fără copii			
Ambii de 65 ani și peste	22.8	23.8	10.4
Cel puțin unul de 65 ani sau peste	17.5	20.9	13.5
Ambii sub 65 ani	12.1	11.9	15.1
Mai mulți adulți fără copii	22.2	15.3	16.1
Un adult cu unul sau mai mulți copii	18.2	22.8	26.8
Doi adulți cu			
1 copil	11.2	9.6	17.8
2 copii	18.0	19.7	19.1
3 și mai mulți copii	45.4	58.1	29.6
Trei și mai mulți adulți cu copii	35.2	32.7	22.9
• <i>Numărul copiilor aflați în întreținerea gospodăriei</i>			
Fără copii	19.2	17.4	15.5
1 copil	20.8	17.2	19.7
2 copii	25.9	26.7	19.7
3 copii	52.0	55.9	30.5
4 și mai mulți copii	63.6	78.4	37.6
• <i>Sexul capului gospodăriei</i>			
Masculin	22.3	20.9	17.9
Feminin	27.6	27.9	21.6

	Simptom		
	monetar	condiții de viață	subiectiv
• Vârstă capului gospodăriei			
≤ 30 ani	20.8	23.9	18.7
31 - 40 ani	20.1	20.5	20.7
41 - 50 ani	23.7	18.8	21.0
51 - 60 ani	24.2	20.9	17.6
> 60 ani	25.0	27.3	14.9
• Nivelul de instruire a capului gospodăriei			
Primar (inclusiv fără școală)	45.8	49.6	20.0
Gimnazial	32.6	32.5	18.9
Profesional	21.3	17.2	21.3
Liceal	8.9	5.6	18.3
Postliceal	4.4	3.0	13.9
Superior	2.2	2.8	8.3
• Starea civilă a capului gospodăriei			
Căsătorit	21.3	19.1	17.7
Concubin	43.3	47.9	24.6
Divorțat	20.8	14.4	26.3
Văduv	29.5	32.7	19.1
Necăsătorit	16.8	21.2	19.9
B. Grupe după diferite caracteristici ale persoanelor			
• Vârstă și sex			
Total persoane			
0 - 15 ani	28.2	29.0	22.3
16 - 24 ani	30.2	24.1	20.8
25 - 49 ani	28.4	17.9	18.8
50 - 64 ani	18.2	17.3	14.6
65 ani și peste	22.7	27.2	14.4
Masculin			
0 - 15 ani	28.8	29.2	23.2
16 - 24 ani	31.0	24.9	21.3
25 - 49 ani	21.4	19.6	18.5
50 - 64 ani	18.8	17.4	14.5
65 ani și peste	20.6	24.0	12.6
Feminin			
0 - 15 ani	27.6	28.8	21.4
16 - 24 ani	29.3	23.4	20.2
25 - 49 ani	19.3	16.2	19.2
50 - 64 ani	17.6	17.3	14.8
65 ani și peste	24.2	29.5	15.7
• Statut occupational			
Total persoane de 16 ani și peste	22.1	20.5	17.6
Persoane ocupate, total, din care:	20.5	20.2	15.7
Salariați	8.2	6.1	14.4
Patroni	4.7	4.0	3.1
Lucrători pe cont propriu	34.6	30.8	20.0
Tărani	44.7	50.4	18.3
Someri	34.2	23.6	31.6

	Simptom		
	monetar	condiții de viață	subiectiv
Pensionari	18.2	20.2	14.7
Altii	27.3	20.2	21.2
♦ Masculin	22.6	20.8	17.4
Persoane ocupate, total, din care:	21.7	21.4	16.0
Salariati	9.0	7.0	14.8
Patroni	3.0	3.8	3.2
Lucrători pe cont propriu	36.1	32.6	18.9
Tărani	49.4	55.6	18.9
Someri	36.3	26.4	32.5
Pensionari	18.2	19.0	13.3
Altii	24.0	16.5	19.3
♦ Feminin	21.6	20.2	17.8
Persoane ocupate, total, din care:	19.1	18.7	15.3
Salariati	7.2	5.1	13.9
Patroni	9.1	4.7	2.7
Lucrători pe cont propriu	30.2	25.5	23.1
Tărani	38.9	43.9	17.5
Someri	30.8	18.8	30.1
Pensionari	18.1	21.2	15.8
Altii	28.8	21.8	22.0
<i>C. Distribuția teritorială</i>			
• Mediul de rezidență			
Urban	13.0	7.5	20.7
Rural	35.4	39.5	15.8
• Regiune			
Nord-Est	34.0	35.1	21.2
Sud-Est	26.2	21.8	18.6
Sud	24.7	21.1	20.0
Sud-Vest	26.8	30.1	28.4
Vest	28.2	17.9	18.0
Nord-Vest	21.6	20.2	13.2
Centru	19.1	17.4	13.6
București	6.4	4.9	13.7

Anexa nr. 2

Distribuția populației în funcție de numărul de simptome cumulate, 2001

- procente -

	Nici un simptom	Un simptom și numai unul	Două simptome și numai două	Trei simptome
Total populație	58,5	23,3	14,2	4,1
A. Grupe după diferite caracteristici ale gospodăriei				
• Statutul ocupațional al capului gospodăriei				
Salariat	73,4	20,4	5,1	1,1
Patron	89,2	8,8	1,4	0,7
Lucrător pe cont propriu	43,9	28,7	18,6	8,8
Tăran	26,8	25,0	37,8	10,4
Somer	38,2	29,6	21,7	10,5
Pensionar	59,1	24,1	13,7	3,0
Alt statut	31,2	21,9	29,3	17,7
• Mărimea gospodăriei				
1 persoană	56,6	28,7	12,8	2,0
2 persoane	66,4	22,2	9,9	1,5
3 persoane	69,5	20,8	8,3	1,4
4 persoane	62,9	23,4	10,8	2,9
5 persoane	51,7	25,4	17,7	5,2
6 persoane și mai multe	29,5	23,6	32,9	14,0
• Tipul gospodăriei				
Persoană singură				
sub 30 ani	70,3	24,1	4,6	1,0
30-64 ani	63,5	26,2	8,6	1,7
65 ani și peste	50,9	30,7	16,2	2,2
Doi adulți fără copii				
Ambii de 65 ani și peste	59,9	24,5	14,3	1,3
Cel puțin unul de 65 ani sau peste	63,0	24,2	10,5	2,3
Ambii sub 65 ani	71,1	19,9	7,7	1,2
Mai mulți adulți fără copii	63,5	22,1	11,7	2,7
Un adult cu unul sau mai mulți copii	52,4	30,9	13,5	3,3
Doi adulți cu				
1 copil	70,8	21,0	7,1	1,1
2 copii	61,6	23,2	12,2	3,0
3 și mai mulți copii	27,5	25,6	33,4	13,6
Trei și mai mulți adulți cu copii	46,6	24,3	21,0	8,2
• Numărul copiilor aflați în întreținerea gospodăriei				
Fără copii	63,5	23,0	11,3	2,2
1 copil	61,2	23,2	12,1	3,4
2 copii	53,7	24,8	16,9	4,6
3 copii	25,4	24,2	36,9	13,5

	Nici un simptom	Un simptom și numai unul	Două simptome și numai două	Trei simptome
4 și mai mulți copii	14,3	19,5	38,6	27,6
• <i>Sexul capului gospodăriei</i>				
Masculin	59,9	22,8	13,5	3,8
Feminin	51,3	25,7	17,7	5,4
• <i>Vârstă capului gospodăriei</i>				
≤ 30 ani	57,8	24,2	14,9	3,2
31 – 40 ani	60,4	22,3	12,9	4,4
41 – 50 ani	58,5	23,6	13,7	4,1
51 – 60 ani	59,9	22,2	13,4	4,6
> 60 ani	56,0	24,4	16,0	3,6
• <i>Nivelul de instruire a capului gospodăriei</i>				
Primar (inclusiv fără școală)	34,2	25,8	30,3	9,7
Gimnazial	47,7	26,6	19,7	6,0
Profesional	58,5	26,2	12,3	3,0
Liceal	73,5	21,0	4,6	0,9
Postliceal	82,1	15,2	2,2	0,6
Superior	88,2	10,5	1,0	0,3
• <i>Starea civilă a capului gospodăriei</i>				
Căsătorit	61,4	22,6	12,6	3,4
Concubin	36,9	21,9	29,7	11,5
Divorțat	57,5	27,3	11,5	3,8
Văduv	49,3	25,6	19,5	5,6
Necăsătorit	59,6	26,6	9,9	3,9
B. Grupe după diferite caracteristici ale persoanelor				
• <i>Vârstă și sex</i>				
Total persoane				
0 – 15 ani	51,6	24,0	17,9	6,6
16 – 24 ani	52,9	23,3	17,5	5,2
25 – 49 ani	62,1	22,2	12,1	3,6
50 – 64 ani	65,4	21,5	10,6	2,5
65 ani și peste	56,0	26,2	15,2	2,6
Masculin				
0 – 15 ani	50,9	23,8	18,6	6,8
16 – 24 ani	52,2	23,8	18,6	5,4
25 – 49 ani	60,9	22,6	12,8	3,8
50 – 64 ani	65,5	21,1	10,8	2,6
65 ani și peste	60,0	24,9	13,0	2,1
Feminin				
0 – 15 ani	52,3	24,1	17,2	6,4
16 – 24 ani	53,7	24,9	16,4	5,1
25 – 49 ani	63,4	21,9	11,4	3,4
50 – 64 ani	65,4	21,9	10,4	2,3
65 ani și peste	53,2	27,2	16,7	2,9

	Nici un simptom	Un simptom și numai unul	Două simptome și numai două	Trei simptome
• Statut ocupațional				
Total persoane de 16 ani și peste	60,1	23,1	13,3	3,5
Persoane ocupate, total, din care:	63,1	20,7	13,0	3,2
Salariati	77,1	18,0	4,1	0,8
Patroni	90,5	7,5	1,6	0,4
Lucrători pe cont propriu	46,4	29,0	17,5	7,1
Tărani	34,1	26,3	32,0	7,7
Șomeri	44,9	28,7	18,4	8,0
Pensionari	62,2	24,4	11,5	1,9
Altii	55,6	24,9	14,7	4,8
◆ Masculin	60,0	22,9	13,5	3,6
Persoane ocupate, total, din care:	61,6	21,2	13,8	3,5
Salariati	75,6	19,0	4,6	0,9
Patroni	91,9	6,7	0,9	0,5
Lucrători pe cont propriu	45,2	29,3	18,2	7,3
Tărani	29,4	26,0	35,8	8,8
Șomeri	42,3	29,0	20,0	8,7
Pensionari	63,9	23,5	10,8	1,9
Altii	60,5	22,9	12,8	3,8
◆ Feminin	60,2	23,4	13,1	3,3
Persoane ocupate, total, din care:	64,8	20,2	12,1	2,9
Salariati	78,8	16,9	3,5	0,8
Patroni	87,0	9,6	3,5	0,0
Lucrători pe cont propriu	49,8	28,2	15,5	6,5
Tărani	39,7	26,7	27,3	6,3
Șomeri	49,4	28,2	15,8	6,6
Pensionari	60,8	25,2	12,0	2,0
Altii	53,5	25,7	15,6	5,2
C. Distribuția teritorială				
• Mediul de rezidență				
Urban	69,9	21,3	6,4	2,4
Rural	44,8	25,7	23,5	6,0
• Regiune				
Nord-Est	44,8	26,3	22,7	6,2
Sud-Est	57,6	22,9	14,6	4,8
Sud	57,6	23,2	14,9	4,3
Sud-Vest	45,7	29,8	18,0	6,5
Vest	63,7	21,7	11,3	3,3
Nord-Vest	63,0	21,7	12,5	2,8
Centru	65,6	21,6	10,0	2,8
București	79,0	17,3	3,4	0,3

Conținutul și dinamica reformei sistemului public de pensii

dr. Constantin GRIGORESCU

România are în prezent un nou sistem public de pensii, finanțat prin metoda repartiției, ca expresie a solidarității sociale dintre generațiile de persoane active și pensionari. El a intrat în vigoare în aprilie 2001 și a fost conceput în ideea de a fi completat cu fonduri de pensii cu capitalizare și administrare privată, obligatorii și, respectiv, facultative. Reforma s-a impus ca urmare a deteriorării substanțiale a raportului dintre numărul de salariați și alte persoane asigurate plătitoare de contribuții de asigurări sociale și numărul de pensionari, fapt ce a condus la criza finanțării pensiilor și la scăderea ratei de înlocuire a salariilor prin pensii, majoritatea acestora fiind sub minimul necesar unui nivel de trai decent pentru persoanele vârstnice pensionate.

1. Economia reală și regimul public de pensii

Prin conținutul său, noua lege a pensiilor publice corespunde actualelor tendințe economice, sociale și demografice; ea este o lege modernă și în multe aspecte se articulează cu schimbările din sistemul public de pensii din țările UE și țările candidate la aderare. În principal, avem în vedere, pe de o parte, prelungirea vîrstei legale de pensionare și a perioadei de cotizare și, pe de altă parte, calcularea pensiei prin luarea în considerare a câștigurilor salariale/venituri din întreaga viață activă a persoanei pensionate. Deși parametrii regimului public de pensii s-au schimbat și condițiile de calcul și acordare a pensiilor sunt mult mai

severe decât în trecut, criza finanțării pensiilor nu a fost depășită. Bugetele de pensii continuă să fie deficitare și nu permit o îmbunătățire mai însemnată a pensiilor. Este rezultatul faptului că numai reforma regimului de pensii ca atare nu poate să schimbe fundamental mărimea bugetelor de pensii și echilibrul acestora.

Actuala criză a finanțării pensiilor publice reflectă, în primul rând, starea economiei, structura și dezechilibrele existente pe piața muncii.

Astfel, în contextul tranziției la economia de piață s-a redus la aproape jumătate numărul de salariați plătitori de contribuții de asigurări sociale (de la 7997 mii în 1989 la 4470,3 mii în 2001-decembrie). În schimb, a crescut foarte mult numărul persoanelor ocupate în agricultură, care utilizează incomplet timpul de muncă, au venituri scăzute și nu participă la asigurările sociale. În prezent proporția acestora în populația activă este de 44,0% față de 27,5% în 1989, ceea ce semnifică o tendință anacronică și contrară evoluției firești a societății contemporane, în țările dezvoltate populația ocupată în agricultură situându-se, de regulă, între 5 și 10%.

Procesele menționate echivalează practic cu distrugerea structurii de rezistență a pensiilor publice, respectiv cu subminarea surselor de venituri ale pensiilor bazate pe solidaritatea socială dintre generații. La aceasta au contribuit mult șomajul și munca la negru care s-au cronicizat și au căpătat proporții de masă. De asemenea, un rol negativ, cu pondere însemnată în subminarea surse-